

مقایسه تعادل رقابتی لیگ برتر فوتبال ایران با پنج لیگ فوتبال حرفه‌ای اروپا در فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی

سید صلاح‌الدین نقشبندی^۱، بهرام یوسفی^۲، سعید صادقی بروجردی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۷/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۲/۱۱

چکیده

بیشتر ورزش‌ها به این دلیل جذاب‌اند که نمی‌توان مسابقات آن‌ها را به‌طور کامل پیش‌بینی کرد. هرچه قدرت رقابتی تیم‌هایی که لیگ را می‌سازند بیشتر باشد، میزان پیش‌بینی مسابقات سخت‌تر می‌شود و در نتیجه، آن لیگ جذاب‌تر خواهد شد. تعادل رقابتی به تعادل بین توانمندی‌های ورزشی تیم‌ها اشاره دارد. هدف از این تحقیق عبارت است از: مقایسه تعادل رقابتی بین لیگ‌های برتر فوتبال ایران، انگلستان، آلمان، اسپانیا، فرانسه و ایتالیا در فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی. داده‌های این تحقیق ثانویه‌اند و از جداول پایانی لیگ برتر کشورهای منتخب در فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ به‌دست آمده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو شاخص نسبت تمرکز و C5ICB استفاده شد. هر چه مقدار این شاخص‌ها کمتر باشد؛ یعنی تعادل بیشتری در لیگ برقرار است و به‌عکس. نتایج تحقیق نشان داد بر اساس شاخص C5ICB لیگ‌ها به‌ترتیب از بیشترین تعادل به کمترین تعادل عبارتند از: لیگ برتر ایران (۱۲۹/۶۰)، بوندس لیگای آلمان (۱۳۵/۰۱)، لاشامپیونه فرانسه (۱۳۸)، کالچو ایتالیا (۱۴۰)، لیگ برتر انگلیس (۱۴۸) و لالیگای اسپانیا (۱۴۹/۶۰)؛ بنابراین لیگ برتر ایران بیشترین و لالیگای اسپانیا کمترین تعادل را در بین لیگ‌های بررسی‌شده در این تحقیق داشتند. به نظر می‌رسد فوتبال در ایران به‌صورت متعادل‌تری دنبال می‌شود و از حالت سنتی و دوقطبی خود در تهران خارج و در بقیه نقاط کشور هم در حال پیشرفت است.

کلیدواژه‌های فارسی: تعادل رقابتی، لیگ برتر فوتبال، شاخص نسبت تمرکز، شاخص تعادل رقابتی C5 (C5ICB).

۱. گروه مدیریت ورزشی واحد علوم و تحقیقات کردستان، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج (نویسنده مسئول)

Email: salahnaghshbandi@yahoo.com

Email: byousefy@razi.ac.ir

Email: sboroujerdi@uol.ac.ir

۲. دانشیار دانشگاه رازی کرمانشاه

۳. دانشیار دانشگاه کردستان

مقدمه

جهان بدون فوتبال قابل تصور نیست، به گونه‌ای که تعداد کشورهای عضو فیفا (۲۰۷) از تعداد کشورهای عضو سازمان ملل (۱۹۲) بیشتر است. در بیشتر کشورها فدراسیون فوتبال بزرگ‌ترین فدراسیون ورزشی است. این ورزش بیشترین پخش تلویزیونی را به خود اختصاص داده است و به بازیکنان آن بیشترین پول پرداخت می‌شود. با برگزاری جام جهانی ۲۰۰۲ در آسیا و ۲۰۱۰ در آفریقا، این گونه برداشت می‌شود که میزان علاقه و توجه مردم جهان به فوتبال رو به افزایش است (۱). در دهه‌های اخیر، فوتبال به صنعتی چند میلیارد دلاری تبدیل شده است و طبق آمار فدراسیون فوتبال بیشتر از ۲۰۰ میلیون فوتبالیست فعال در سراسر جهان وجود دارد (۲). صنعت فوتبال در حدود ۳ درصد از مبادله و تجارت جهان را به خود اختصاص داده است (۳). بیشتر ورزش‌ها به این دلیل جذاب‌اند که نمی‌توان مسابقات آن‌ها را به‌طور کامل پیش‌بینی کرد. به همین دلیل بعضی سازمان‌های دولتی سعی می‌کنند با ایجاد برخی محدودیت‌ها برای تیم‌ها و بازیکنان، میزان ابهام موجود در نتیجه بازی‌ها را به حداکثر برسانند (۴). هرچه قدرت رقابتی تیم‌هایی که لیگ را می‌سازند بیشتر باشد، میزان پیش‌بینی مسابقات سخت‌تر می‌شود و در نتیجه، آن لیگ جذاب‌تر خواهد شد (۵). در لیگی کاملاً متعادل هر تیم برای بردن مسابقه شانس برابر با تیم دیگر دارد و در نتیجه، همه تیم‌ها شانس مساوی برای کسب عنوان قهرمانی لیگ دارند (۶).

تعادل رقابتی به تعادل بین توانمندی‌های ورزشی تیم‌ها اشاره دارد (۶). ابزارهای متعددی برای اندازه‌گیری تعادل رقابتی وجود دارد که از میان آن‌ها می‌توان به نسبت انحراف استاندارد واقعی به انحراف استاندارد ایده‌آل (ASD/ISD) اشاره کرد. لنتن (۲۰۰۹) اندازه‌گیری جدیدی را مطرح کرده است. این ابزار می‌تواند عدم اطمینان نتایج را با توجه به نتایج فصل‌های گذشته نیز بیان کند (۷). عدم اطمینان یا ابهام در نتایج فوتبال با روش‌های مختلفی ارائه می‌شود، ولی بیشتر اوقات بر اساس مدل سه حالتی آن بررسی می‌شود. زیگمانسکی (۲۰۰۳) تعادل رقابتی را به سه بخش تقسیم می‌کند: الف) ابهام مسابقه‌ای که به میزان ابهام موجود در مورد نتیجه مسابقه‌ای خاص (بین دو تیم) اشاره دارد؛ ب) ابهام فصلی که به میزان ابهام موجود در مورد مسابقات فصلی خاص اطلاق می‌شود؛ ج) چیرگی تعدادی از تیم‌ها بر لیگ در طول فصل‌ها (۸). به هر حال هر تلاشی که به منظور افزایش توجه و حضور افراد صورت گیرد و به افزایش رقابت منجر شود، ممکن است از نظر برخی باشگاه‌ها یا حامیان مطلوب به نظر نرسد، مخصوصاً وقتی که احتمال موفقیت تیمشان زیاد باشد (۹). اگر نتیجه بازی‌ای قابل پیش‌بینی

باشد، مردم نسبت به زمانی که آن رقابت نزدیک‌تر باشد، دچار نگرانی می‌شوند. بدین منظور کمیته‌های برگزاری لیگ‌های فوتبال باید شرایط مناسبی برای افزایش تعادل رقابتی فراهم کنند (۴). مشخص شده است که لیگ‌های ورزشی برای حفظ بقا و کیفیتشان به میزان خاصی از تعادل رقابتی احتیاج دارند. بدون این مفهوم، مسابقات به راحتی پیش‌بینی شوند و جذابیت خود را از دست می‌دهند. کمبود تعادل رقابتی به این معنی است که تعداد تماشاچیان (هم آن‌ها که به ورزشگاه می‌روند و هم آن‌ها که از طریق تلویزیون بازی را نگاه می‌کنند) به بیشترین میزان خود نمی‌رسد (۶). کویرک و فورت^۱ (۱۹۹۲) بیان کردند که یکی از دلایل اصلی علاقه افراد به ورزش‌های تیمی، هیجان حاصل از ابهام در نتیجه رقابت‌های لیگ است. برای حفظ علاقه طرفداران در لیگ‌های ورزشی باید میزان ضعف و قدرت همه تیم‌های لیگ متناسب با یکدیگر باشد تا ابهام در نتیجه مسابقات حفظ شود (۱۰). تعادل رقابتی به این دلیل مهم است که اگر سایر عوامل برابر باشند، ابهام در مورد پیش‌بینی نتایج، میزان علاقه حامیان و تقاضا برای تماشای مسابقات (با حضور در استادیوم یا پخش تلویزیونی) را افزایش می‌دهد. لیگی که متعادل نباشد نمی‌تواند بیشترین درآمد را از تماشاچیان و بینندگان به دست آورد؛ بنابراین حفظ و افزایش تعادل رقابتی به این دلیل اهمیت می‌یابد که میزان تقاضا برای باشگاه، لیگ و خدمات آن را به بیشترین حد خود می‌رساند. این مطلب دلیل مهم تجاری‌ای است برای اینکه لیگ‌های ورزشی قوانین منظمی اتخاذ کنند تا درآمدها را دوباره توزیع کنند و تعادل را افزایش دهند. همچنین تعادل رقابتی به ثبات لیگ منجر می‌شود. لیگ‌های نامتعادل با خطراتی از جمله ورشکستگی یا تهدید به ورشکستگی و به‌وجود آمدن باشگاه‌های ضعیف (پس‌رونده)، تهدید لیگ‌های رقیب، ایجاد شکاف بزرگ از نظر درآمد درون لیگی (بین تیم‌های لیگ) و بین لیگی (بین لیگ‌های مختلف) مواجه‌اند که باعث می‌شود تیم‌هایی که به جام باشگاه‌ها (مثل لیگ قهرمانان) و لیگ برتر راه پیدا می‌کنند به درآمد مالی قابل توجهی دسترسی پیدا کنند؛ بنابراین تعادل رقابتی برای اطمینان از ثبات لیگ مهم است (۶).

در سال‌های اخیر، تحقیقات متعددی در زمینه تعادل رقابتی انجام شده است؛ از جمله میشی و اوتن^۲ (۲۰۰۴) پس از بررسی لیگ‌های انگلستان، ایتالیا، آلمان، فرانسه و اسپانیا به این نتایج دست یافتند: از سال ۱۹۹۲ به بعد آفتی مشخص در تعادل رقابتی لیگ سری A ایتالیا به‌وجود آمده است، به طوری که در پایان سال ۲۰۰۴ لیگ ایتالیا بیشترین میزان عدم تعادل را در میان پنج لیگ برتر اروپایی داشته است. در آلمان افزایش کمتری مشاهده شده است اما در کل،

1. Quirk & Fort

2. Michie & Oughton

روندی افزایشی (کاهش تعادل رقابتی) در ده سال اخیر وجود داشته است. در فرانسه نشانه‌هایی از افزایش تعادل رقابتی از سال ۱۹۹۲ به بعد وجود دارد، ولی رویکرد واضحی در مورد تعادل رقابتی لیگ فرانسه موجود نیست. در اسپانیا مفهوم تعادل رقابتی الگویی چرخشی داشته بدین شکل که بین سال‌های ۱۹۵۶ تا ۱۹۷۶ افزایش و بعد از آن کاهش یافته است. در انگلستان تعادل رقابتی طی ۴۰ سال (۱۹۴۷-۱۹۸۷) ثابت بوده، اما بعد از این تاریخ، کاهش قابل توجهی در تعادل رقابتی به وجود آمده است (۶).

بر اساس تحقیقات گوسنس^۱ (۲۰۰۶) که در مورد لیگ کشورهای اروپایی از جمله آلمان، فرانسه، پرتغال، بلژیک، انگلستان و ... انجام شده است، در آلمان و فرانسه روند قابل ملاحظه‌ای در مورد تعادل رقابتی لیگ‌ها وجود ندارد. بلژیک و انگلستان افزایش نسبی خطی (کاهش تعادل رقابتی) را نشان می‌دهند و پرتغال تنها کشوری است که روند خطی منفی قابل ملاحظه‌ای دارد و این روند منفی بیانگر افزایش تعادل رقابتی است (۱۱). بررسی هان و همکاران^۲ (۲۰۰۷) آشکار کرد که تعادل رقابتی در انگلستان کاهش یافته است و شواهد ضعیفی هم مبنی بر همین کاهش در کشورهای بلژیک و هلند به دست آوردند. آن‌ها همچنین برای کشورهای آلمان، فرانسه، ایتالیا و اسپانیا رویکرد واضحی را مشاهده نکردند (۱۲). کوپرک و فورت (۱۹۹۲) با بررسی لیگ فوتبال هلند به این نتیجه رسیدند که تعادل رقابتی در نیمه دوم دهه ۶۰ به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش و در نیمه اول دهه ۷۰ افزایش یافته است و از آن زمان به بعد رویکرد واضحی وجود ندارد. آن‌ها همچنین تعادل طولانی مدت را در ۵ لیگ حرفه‌ای آمریکا (لیگ AL^۳ یا لیگ به یس بال آمریکا، لیگ NL^۴ یا لیگ ملی به یس بال، NBA^۵، هاکی یا NHL^۶ و فوتبال آمریکایی یا NFL^۷) اندازه‌گیری کردند. تحلیل آن‌ها از هر پنج لیگ، عدم تعادل قابل ملاحظه‌ای را نشان داد (۱۰). تعادل رقابتی فقط در ورزش‌های تیمی کاربرد ندارد. دل‌کورال (۲۰۰۹) تعادل رقابتی را در مسابقات تنیس بررسی کرد. وی دریافت در مسابقات تنیس ویمبلدون^۸، تعادل رقابتی در دوره‌های اولیه زیاد است، ولی در دوره‌های آخر

1. Goossens

2. Han et al

3. American League

4. National League

5. National Basketball American

6. National Hockey League

7. National Football League

8. Wimbledon

تعادل کاهش می‌یابد (۱۳). نتایج مربوط به تحقیقات میزاک و همکارانش^۱ (۲۰۰۷) نشان می‌دهد کاهش قابل ملاحظه‌ای در تعادل رقابتی در MLB^۲ از سال ۱۹۹۰ به بعد اتفاق افتاده است و بیشترین کاهش در لیگ آمریکا بوده است. همچنین کمترین تعادل رقابتی در اتحادیه شرقی لیگ آمریکا و بین سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۳ مشاهده شده است (۱۴). بنا بر تحقیقات ایکارد^۳ (۲۰۰۱) در فاصله سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۹ تعادل رقابتی موجود در AL کاهش و در NL افزایش یافته است (۱۵). زیمبالیست^۴ (۲۰۰۲) به این نتیجه رسید که NBA نامتعادل‌ترین لیگ در میان پنج لیگ حرفه‌ای آمریکاست. وی همچنین در کتاب خود^۵ بیان کرده است که تعادل رقابتی در MLB بین سال‌های ۱۹۰۳ تا ۱۹۵۰ با پیشرفتی تدریجی همراه بوده است (۱۶).

نتایج کلی تحقیقات نشان می‌دهد تعادل رقابتی در لیگ‌های ورزشی کاهش یافته است. با حرفه‌ای شدن ورزش و کسب درآمد از طریق آن بعضی از باشگاه‌ها گوی سبقت را از بقیه تیم‌ها ربوده‌اند و با راه‌یابی به رقابت‌های معتبر مثل لیگ قهرمانان اروپا منابع مالی زیادی کسب کرده‌اند. با توجه به ضرورت خصوصی‌سازی باشگاه‌های فوتبال در ایران، توجه به مفهوم تعادل رقابتی می‌تواند برای باشگاه‌ها و کمیته برگزاری لیگ افزایش درآمد به همراه داشته باشد. افزایش تعادل رقابتی، میزان استقبال از مسابقات و همچنین دامنه حمایت مالی حامیان از تیم‌ها و رقابت‌ها را افزایش می‌دهد. البته بیشترین تأثیر تعادل رقابتی زمانی است که باشگاه‌ها از طریق پخش تلویزیونی درآمد کسب کنند، اما در ایران باشگاه‌های فوتبال از این منبع درآمدی سهمی ندارند. در حالی که مهم‌ترین منبع درآمدی بزرگ‌ترین باشگاه‌های جهان، سود حاصل از پخش تلویزیونی است. در ایران نیز باید زمینه لازم برای استفاده باشگاه‌ها از این منبع درآمد فراهم شود. در غیر این صورت، بحث حرفه‌ای شدن و خصوصی‌سازی باشگاه‌ها عملاً ناممکن است.

همان گونه که ملاحظه شد، بررسی مفهوم تعادل رقابتی در مورد لیگ‌های معتبر جهان و در طول سال‌های مختلف انجام شده است. پژوهش حاضر در صدد است این مفهوم را در آخرین فصل فوتبالی جهان؛ یعنی فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی در کشورهای انگلستان، آلمان، ایتالیا،

1. Mizak & Stair & Rossi

2 . Major League Baseball

3 . Eckard

4 . Zimbalist

5. May the best team win (baseball economics and public policy)

اسپانیا، فرانسه و ایران ارزیابی کند.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی است و داده‌های آن ثانویه‌اند که از طریق بررسی اسناد معتبر و جداول لیگ‌های فوتبال کشورهای ایران، انگلستان، آلمان، ایتالیا، فرانسه و اسپانیا به‌دست آمده‌اند (۱۷). قلمرو موضوعی بررسی تعادل رقابتی لیگ فوتبال کشورهای منتخب، فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی و قلمرو مکانی آن لیگ‌های فوتبال کشورهای ایران، انگلستان، آلمان، ایتالیا، فرانسه و اسپانیا است. در این تحقیق از دو مدل استفاده شده است که عبارتند از: نسبت تمرکز^۱ (C5) و شاخص تعادل رقابتی C5^۲ (C5ICB). از مدل‌های یاد شده در تحقیقات دیونگ (۲۰۰۶)، نووتنی (۲۰۰۶)، زیمانسکی و لیچ، (۲۰۰۶)، فدرسن (۲۰۰۶)، تنریو (۲۰۰۶)، برونلی (۲۰۰۶)، گوگوت و پریماولت (۲۰۰۶) و میشی و اوتن (۲۰۰۴ و ۲۰۰۵) استفاده شده است. از آنجا که این ابزار شاخص‌هایی اقتصادی و در حیطه مدل‌هایی ریاضی بوده‌اند، نیاز به تأیید روایی و اعتبار آن‌ها نبود. در لیگی کاملاً متعادل C5ICB همیشه برابر ۱۰۰ است (۶). هر چه مقدار C5ICB به‌دست آمده بیشتر از این مقدار باشد، آن لیگ تعادل کمتری دارد، اما شاخص C5 در لیگی کاملاً متعادل با تغییر در تعداد تیم‌ها دست‌خوش تغییرات می‌شود و چون لیگ‌های مورد نظر در این تحقیق ۱۸ و ۲۰ تیمی هستند، داریم:

$$C5 = 0.277 \text{ در لیگ ۱۸ تیمی}$$

$$C5 = 0.250 \text{ در لیگ ۲۰ تیمی}$$

هر چه مقدار C5 به‌دست آمده از این مقدار بیشتر باشد، آن لیگ تعادل کمتری دارد (۶).

$$C5 = \frac{\text{مجموع امتیازات کسب شده به وسیله پنج تیم اول}}{\text{مجموع امتیازات کسب شده به وسیله همه تیم‌ها}}$$

$$C5ICB = \frac{C5}{5/N}$$

N برابر است با تعداد تیم‌های لیگ (۶).

-
1. The Five-Club Concentration Ratio
 2. The C5 Index of Competitive Balance

یافته‌های پژوهش

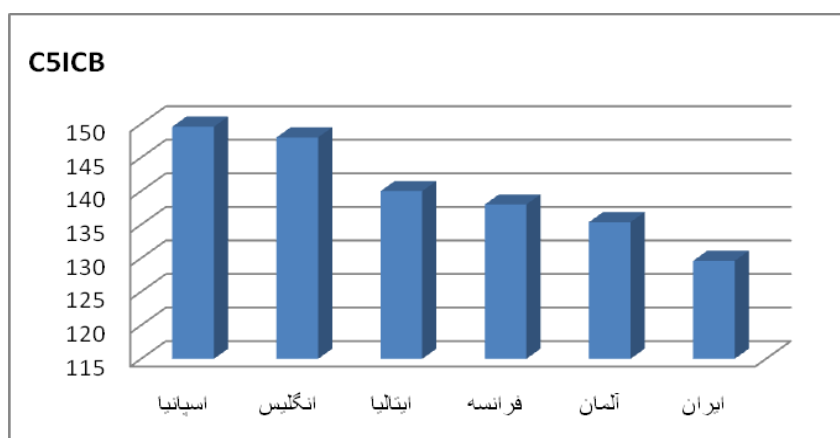
جدول ۱. امتیاز کسب شده توسط تیم‌های لیگ برتر کشورهای منتخب

اسپانیا	انگلستان	ایتالیا	فرانسه	آلمان	ایران
اول	۹۹	۸۶	۸۲	۷۸	۷۰
دوم	۹۶	۸۵	۸۰	۷۲	۶۵
سوم	۷۱	۷۵	۷۰	۷۱	۶۱
چهارم	۶۳	۷۰	۶۷	۷۰	۵۹
پنجم	۶۲	۶۷	۶۵	۶۹	۵۷
ششم	۵۸	۶۴	۵۹	۶۴	۵۵
هفتم	۵۶	۶۳	۵۵	۵۸	۵۲
هشتم	۵۴	۶۱	۵۲	۵۵	۵۰
نهم	۴۷	۵۰	۵۱	۵۳	۴۷
دهم	۴۷	۵۰	۵۰	۵۲	۴۶
یازدهم	۴۴	۴۷	۴۷	۴۸	۴۲
دوازدهم	۴۳	۴۶	۴۶	۴۸	۳۹
سیزدهم	۴۲	۴۴	۴۵	۴۷	۳۸
چهاردهم	۴۱	۳۹	۴۴	۴۷	۳۵
پانزدهم	۴۰	۳۸	۴۴	۴۴	۳۳
شانزدهم	۳۹	۳۶	۴۴	۴۱	۳۱
هفدهم	۳۷	۳۵	۴۲	۴۰	۲۸
هجدهم	۳۶	۳۰	۳۵	۳۲	۲۴
نوزدهم	۳۶	۳۰	۳۱	۳۱	
بیستم	۳۴	۱۹	۲۹	۲۳	

جدول ۲. مقادیر C5 و C5ICB لیگ کشورهای منتخب

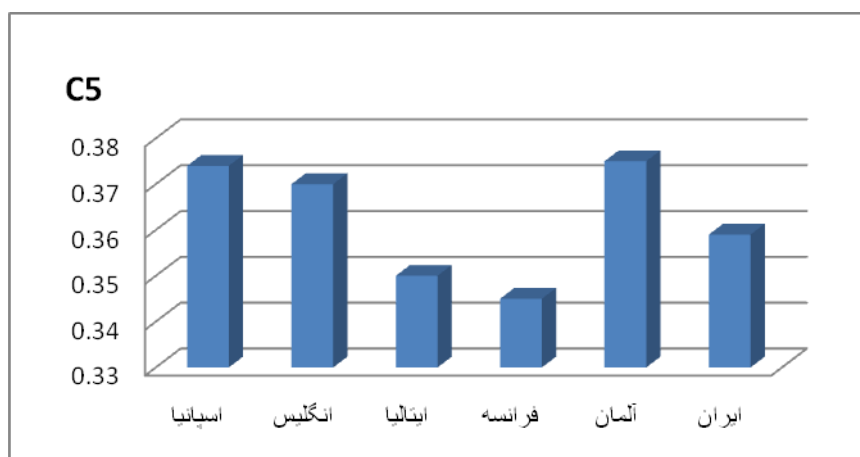
C5	C5ICB	
۰,۳۷۴	۱۴۹,۶۰	اسپانیا
۰,۳۷۰	۱۴۸,۰۰	انگلیس
۰,۳۵۰	۱۴۰,۰۰	ایتالیا
۰,۳۴۵	۱۳۸,۰۰	فرانسه
۰,۳۷۵	۱۳۵,۳۷	آلمان
۰,۳۵۹	۱۲۹,۶۰	ایران

نتایج در نمودارهای شماره ۱ و ۲ نمایش داده شده‌اند:

نمودار ۱. شاخص C5ICB کشورهای منتخب

نمودار ۱ نشان می‌دهد بر اساس شاخص C5ICB، لیگ‌ها به ترتیب از بیشترین تعادل به کمترین تعادل عبارتند از: لیگ برتر ایران، بوندس لیگای آلمان، لاشامپیونه فرانسه، کالچو ایتالیا، لیگ برتر انگلیس و لالیگای اسپانیا.

نمودار ۲. شاخص C5 کشورهای منتخب

نمودار ۲ نشان می‌دهد بر اساس شاخص C5 لیگ‌ها به ترتیب از بیشترین تعادل به کمترین تعادل عبارتند از: لاشامپیونه فرانسه، کالچو ایتالیا، لیگ برتر ایران، لیگ برتر انگلیس، لالیگای اسپانیا و بوندس لیگای آلمان.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های مربوط به شاخص‌های C5 و C5ICB لیگ کشورهای ایران، آلمان، فرانسه، ایتالیا، انگلستان و اسپانیا در نمودارهای شماره ۱ و ۲ نشان داده شد. بر اساس شاخص نسبت تمرکز، این لیگ‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین تعادل عبارتند از: لاشامپیونه فرانسه، کالچو ایتالیا، لیگ برتر ایران، لیگ برتر انگلیس، لالیگای اسپانیا و بوندس لیگای آلمان، اما با توجه به اینکه لیگ برتر ایران و بوندس لیگای آلمان ۱۸ تیمی و بقیه لیگ‌ها ۲۰ تیمی‌اند و اینکه شاخص C5 نسبت به تغییرات تعداد تیم‌ها حساس نیست، بسنده کردن به نتایج این شاخص در بعضی موارد ممکن است گمراه کننده باشد. با این اوصاف، C5ICB که نسبت به تغییرات تعداد تیم‌ها حساس است، به عنوان شاخص اصلی مد نظر این پژوهش است.

موفقیت فوتبال در اروپا بیشتر مختص چند کشور خاص است. پنج لیگ انگلستان، اسپانیا، ایتالیا، آلمان و فرانسه به عنوان پنج لیگ معتبر و درآمدزای جهان انتخاب شده‌اند (۲۴). C5ICB لیگ‌های اسپانیا و انگلستان بسیار بزرگ‌تر از لیگ‌های دیگر است و این به معنی کمبود تعادل رقابتی در این دو لیگ، در مقایسه با لیگ‌های دیگر این تحقیق است. همچنین با نگاهی به جدول نهایی فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ لالیگای اسپانیا به سادگی اختلاف امتیاز فاحش تیم‌های اول (رئال مادرید) و دوم (بارسلونا) با دیگر تیم‌ها قابل مشاهده است. از جمله دلایل اصلی این اختلاف امتیاز راهیابی هرساله این دو تیم به لیگ قهرمانان است که موجب دستیابی آنان به منابع مالی عمده (از جمله پخش تلویزیونی) و جذب بازیکنان بزرگ از این طریق می‌شود. یکی دیگر از دلایل دیگر اختلاف فاحش این دو تیم با سایر تیم‌ها به پیشینه رئال و بارسلونا مربوط است. رئال مادرید تیمی است که همیشه تحت حمایت سران حکومتی اسپانیا بوده که اوج آن در زمان حکومت ژنرال فرانکو بوده است. از سوی دیگر، بارسلونا تیمی است که همیشه تحت حمایت مردم (به ویژه ایالت جدایی طلب باسک) بوده است.

در انگلستان هم همین وضعیت البته با شدتی کمتر برای تیم‌های چلسی و منچستر یونایتد حکم فرماست. جایگاه کنونی تیم چلسی بیشتر از هر چیز دیگری مدیون موقعیت مالی مدیران این باشگاه است. آنان توانسته‌اند با هزینه‌های سرسام‌آور بازیکنان بزرگ را به این تیم بیاورند، در حالی که هزینه‌های تیمی مثل پورتسموث در یک فصل شاید کمتر از هزینه خرید پنج بازیکن تیم چلسی باشد. همچنین این احتمال وجود دارد که باشگاه منچستر سیتی با استفاده از قدرت مالی مدیران خود در چند سال آینده مانند باشگاه‌های چلسی و منچستر بتواند خود را جزء مدعیان لیگ نشان دهد.

پس از این دو لیگ، کالچو ایتالیا سومین لیگ نامتعادل این تحقیق است. با مشاهده جدول

پایانی لیگ درمی‌یابیم که دو تیم اول (اینترمیلان) و دوم (آ اس رم) در کالچو تقریباً وضعیتی مشابه با تیم‌های چلسی و منچستر در لیگ برتر دارند و از چند هفته مانده به پایان لیگ، این دو تیم مدعیان اصلی قهرمانی بوده‌اند. از دلایل احتمالی کاهش تعادل رقابتی کالچو می‌توان به نگرش مسئولان ورزش این کشور به فوتبال اشاره کرد که همواره دیدگاهی سیاسی بوده است. حضور افراد سیاسی بزرگ و خانواده‌های معروف ایتالیایی در تیم‌های آ. ث. میلان، یوونتوس، اینترمیلان و ... می‌تواند مهر تأییدی بر این ادعا باشد. این افراد توانسته‌اند بیشترین منابع مالی را به سمت این باشگاه‌ها هدایت کنند تا بتوانند بهترین بازیکنان جهان را جذب کنند؛ مثلاً اینتر میلان ایتالیا در حالی قهرمان کالچو و لیگ قهرمانان اروپا شد که در ترکیب اصلی این تیم هیچ بازیکن ایتالیایی وجود نداشت.

لاشامپیونه فرانسه چهارمین لیگ نامتعاقد است و می‌توان گفت تعادل قابل قبولی دارد. بین تیم‌های دوم و پنجم جدول فقط سه امتیاز اختلاف وجود دارد؛ یعنی این احتمال وجود داشت که تیم پنجم با یک برد بیشتر نایب قهرمان لیگ شود. داشتن منابع مالی تقریباً یکسان باشگاه‌ها و نگاه دولت به فوتبال در این کشور از دلایل اصلی این پدیده‌اند. با نگاهی به اسامی بازیکنان حاضر در این لیگ کمتر بازیکنی را می‌بینیم که جزء بازیکنان نخبه جهان باشد و تا زمانی که باشگاه‌های رئال مادرید، بارسلونا، منچستر، چلسی ... هستند باشگاه‌های فرانسوی قدرت مالی جذب این بازیکنان را ندارند. اغلب بازیکنان این لیگ، بومی یا اهل کشورهای آفریقایی‌اند که زمانی مستعمره فرانسه بوده‌اند. بوندس لیگای آلمان دومین لیگ متعاقد است. با نگاهی به جدول این لیگ می‌توان گفت که هر تیم، در مقایسه با تیم رده بالاتر فقط دو یا سه امتیاز اختلاف دارد، در حالی که در لیگ اسپانیا اختلاف امتیاز تیم دوم با سوم ۲۵ و در لیگ‌های انگلستان و ایتالیا ۱۰ امتیاز است. باشگاه‌های آلمانی هم مانند باشگاه‌های فرانسوی بیشتر به بازیکنان بومی و تیم‌های پایه‌ای خود اتکا دارند.

با وجود تحقیقات پژوهشگران حوزه اقتصاد ورزش مبنی بر غیرقابل مقایسه بودن لیگ‌های فوتبال اروپا با بقیه لیگ‌های جهان، در رقابت‌های اروپایی تعادل رقابتی به وضوح کاهش یافته است (۲۴)، در حالی که با افزایش تعادل رقابتی در NFL میزان علاقه طرفداران هم افزایش یافته است (۲۵). در چند سال اخیر، تعادل رقابتی در MLB کاهش یافته و میزان استقبال از آن کمتر شده است؛ در نتیجه منابع درآمدی آنان با خطر روبرو است. لیام و همکارانش کاهش ۲۴۰۰ نفری تعداد تماشاچیان در هر بازی را اعلام کرده‌اند. با افزایش تعداد طرفداران تیم‌ها در ورزشگاه احتمال موفقیت آن تیم افزایش می‌یابد. شواهد نشان می‌دهد بیشتر طرفداران برای دیدن برد تیم میزبان به ورزشگاه می‌روند (۲۶).

لیگ ایران در میان کشورهای حاضر در این تحقیق تعادل بیشتری دارد. در این لیگ اختلاف امتیاز بین تیم‌های نهم و دوازدهم، دو امتیاز و بین تیم‌های نهم و شانزدهم فقط پنج امتیاز است. همچنین تا هفته پایانی، هنوز تکلیف چهار تیم برای ماندن در لیگ برتر یا سقوط به لیگ دسته یک مشخص نبود. همچنین، سپاهان اصفهان تنها تیمی بود که با ۲۰ هفته صدرنشینی، در مقایسه با تیم‌های دیگر کیفیت بیشتری داشت. از جمله دلایل موفقیت تیم‌ها می‌توان به نکات زیر اشاره کرد:

۱. حمایت مالی فوق‌العاده توسط حامی مالی باشگاه؛

۲. ثبات در مدیریت باشگاه؛

۳. بهره‌مندی از کادر فنی مجرب؛

۴. داشتن بازیکنان با کیفیت؛

۵. بهره‌مندی از حضور تماشاچیان و طرفدارانشان.

می‌توان گفت سپاهان تنها تیم ایرانی است که در حال حاضر همه موارد بالا را در اختیار دارد. فوتبال ایران از حالت سنتی و دوقطبی بودن خارج شده است، به گونه‌ای که در طول ۹ سال برگزاری لیگ برتر، شش تیم توانسته‌اند مقام قهرمانی را کسب کنند و هیچ تیمی نتوانسته است بیشتر از دو بار این عنوان را کسب کند. راه‌یابی دو تیم از اصفهان، یک تیم از کرمان و یک تیم از تهران به رقابت‌های این فصل لیگ قهرمانان آسیا بیانگر این مطلب است که فوتبال در ایران از حالت سنتی و متمرکز خود در تهران خارج شده و در دیگر مناطق کشور از جمله اصفهان، کرمان، تبریز و ... به سرعت در حال پیشرفت است.

اساساً افزایش علاقه طرفداران رویکردی مثبت است و باعث افزایش درآمد می‌شود. با وجودی که هواداران مایل‌اند تیم مورد علاقه‌شان همه بازی‌هایش را ببرد، اما حتی آن‌ها هم طرفدار بازی زیبا و فشرده‌اند و افزایش تعادل رقابتی را ترجیح می‌دهند (۲۵). چانگ و ساندرز (۲۰۰۹) در بررسی تأثیر تقسیم درآمدهای سرمایه‌گذاری‌های کل^۱ بر تعادل رقابتی دریافتند که تقسیم درآمدهای سرمایه‌گذاری‌های کل میزان رقابت را در لیگ کاهش می‌دهد. این تدابیر از لحاظ دموکراسی به نفع تیم‌هاست، ولی برای بازیکنان خوشایند نخواهد بود (۲۷). بیشتر بودن تعادل رقابتی در لیگ برتر فوتبال ایران، در مقایسه با لیگ‌های دیگر این تحقیق به مفهوم جذابیت بیشتر و برتری مطلق لیگ ایران نیست. جذابیت مسابقه فوتبال علاوه بر تعادل رقابتی به عواملی مانند تعداد بازیکنان ستاره، کیفیت ورزشگاه‌ها، کیفیت خدمات ارائه شده در قبل، حین و بعد از بازی، خدمات جنبی و رفاهی مانند امکانات پارکینگ، کاهش هزینه‌های روانی دیدار از

مسابقه مانند عدم سردرگمی در تهیه بلیت، سرویس‌های رفت و برگشت به ورزشگاه و ... بستگی دارد. مقایسه هر یک از موارد مذکور در لیگ‌های بررسی شده در این پژوهش نیازمند تحقیقات تکمیلی است. در پایان، ذکر این نکته ضروری است که تا کنون تحقیقی در زمینه تعادل رقابتی لیگ برتر فوتبال ایران انجام نشده است؛ بنابراین نمی‌توان نتایج این پژوهش را با تحقیق دیگری مقایسه کرد و نیاز به تحقیقات و مطالعات بیشتر در این زمینه کاملاً مشهود است.

منابع:

1. Albert .P , Koning .R.H (2008). Statistical thinking in sports. New York .chapman & Hall/CRC ,Taylor & Francis Group .p. 63.
2. Halicioglu. F. (2006). .The impacts of football point systems on the competitive balance: evidence from some European football leagues. Rivista di Diritto Economia Dello Sport, 2(2), pp.67-76.
3. Szymanski S., Leach. S. (2006). Report on the English top division 1980-2005. Nyon, May 2nd, UEFA, p. 31-50.
4. Koning. R. H. (2000). Balance in competition in Dutch soccer. The Statistician, Vol.49, No.2, pp.419-431.
5. Michie, J., Oughton. C. (2005). Competitive Balance in Football: An Update. London: The Sports Nexus.
6. Michie. J., Oughton, C. (2004). Competitive Balance in Football: Trends and Effects. London: The Sports Nexus.
7. Lenten, L. J. A. (2009). Towards a new dynamic measure of competitive balance: A study applied to Australia's two major professional 'football' leagues. ECONOMIC ANALYSIS & POLICY, 39(3), 407-428.
8. Szymanski. S. (2003). The Economic Design of Sporting Contests. Journal of Economic Literature, 41, 1137-1187.
9. Jenneth. N, (1984). Attendances, Uncertainty of Outcome and Policy in Scottish Football League. Scottish Journal of Political Economy, vol.33, 1984, 176-198.
10. Quirk. J., and Fort. R. (1992). Pay Dirt: The Business of Professional Team Sports, Princeton: Princeton University Press.
11. Goossens. K. (2006). Competitive Balance In European Football : Comparison By Adapting Measures : National Measures Of Seasonal Imbalance And Top 3. Journal of DIRITTO ED ECONOMIA DELLO SPORT, Vol. II, Fasc. 2.
12. Haan, M.A., Koning. R.H. & VanWitteloostuijn, A. (2007). The effects of institutional change in European soccer. Mimeo, University of Groningen, The

Netherlands.

13. Del Corral, J. (2009). Competitive balance and match uncertainty in Grand-Slam tennis. *Journal of Sport Economics*, 10(6), 563-581.
14. Mizak. D. , Neral. J., & Stair. A. (2007). The adjusted churn: an index of competitive balance for sports leagues based on changes in team standings over time. *Economics Bulletin*, Vol. 26, No. 3 pp. 1-7.
15. Eckard. E. (2001). Free Agency, Competitive Balance, and Diminishing Returns to Pennant Contention. *Economic Inquiry* 39, 430-443.
16. Zimbalist. A. S. (2002). Competitive Balance in Sports Leagues: An Introduction. *Journal of Sports Economics*, 3:2:111-121.
17. WWW.soccerway.com
18. Dejonghe. T. (2006). The evolution of Belgian football over the last decades. Nyon, May 2nd, UEFA, p.1-16.
19. Novotny. J. (2006). Economic trends in Czech football teams and UEFA. Nyon, May 2nd, UEFA, p.16-30.
20. Feddersen A. (2006). Economic consequences of the UEFA champions league for national championships; the case of Germany. Nyon, May 2nd, UEFA, p.51-65.
21. Tenreiro. F. (2006). Can European football David's equal their Goliath's? The Portuguese case assesment. Nyon, May 2nd, UEFA p66-72.
22. Brunelli. M. (2006). The impact of UEFA Champions League upon domestic championships: the Italian serie A. Nyon, May 2nd 2006, UEFA, p.86-96.
23. Gouget J. J. & Primault D. (2006). The economic impact of the UEFA Champions League on the French football championship. Nyon, May 2nd, UEFA, p.98-129.
24. Dejonghe. T. & Opstal. W. V. (2010). Competitive balance between national leagues in European football after The Bosman Case. *RIVISTA DI DIRITTO ED ECONOMIA DELLO SPORT*, 6(2), 41-61.
25. Pivovarnik. T. P., Lamb. R. P., Zuber. R. A., & Gander. J. M. (2008). Competitive balance and fan interest in the national football league. *Journal of economics and economic education research*, 9(2), 75-98.
26. Liam. J. A. (2008). UNBALANCED SCHEDULES AND THE ESTIMATION OF COMPETITIVE BALANCE IN THE SCOTTISH PREMIER LEAGUE. *Scottish Journal of Political Economy*, 55(4), 488-508.
27. Chang, Y. M., Sanders, S. (2009). Pool revenue sharing, team investments, and competitive balance in professional sports: A theoretical analysis. *Journal of Sport Economics*, 10(4), 409-428.

